

EL PARTENARIAT DE DEAUVILLE I LA DEPENDÈNCIA D'EUROPA DEL NORD D'ÀFRICA

ODG

OBSERVATORI DEL DEUTE
EN LA GLOBALITZACIÓ

EL PARTENARIAT DE DEAUVILLE I LA DEPENDÈNCIA D'EUROPA DEL NORD D'ÀFRICA

Publicat per: Observatori del Deute en la Globalització (ODG)

Autor: Davide Panadori

Diseny i infografia: Toni Sánchez Poy (flaperval@yahoo.es)

Lloc i data de publicació: Barcelona, gener 2017

Contacte: observatori@odg.cat

Amb el suport de:

**Agència Catalana
de Cooperació
al Desenvolupament**

**Generalitat
de Catalunya**

Índex

Acrònims	6
I. Introducció	8
II. Història del Partenariat de Deauville	9
III. Imposició de la dependència en el nord d'Àfrica	17
a. El tractat de lliure comerç i el Projecte del Corredor Comercial.....	17
b. Financiarització i Deute	19
c. Exportació d'Austeritat.....	21
IV. Conclusions	25
V. Fonts	27
VI. Apèndix	29

Acrònims

ASI	Agències de Suport a la Implementació
BCE	Banc Central Europeu
BDVCA	Base de Dades del Valor Comercial Agregat
BEI	Banc Europeu d'Inversions
BERD	Banc Europeu per a la Reconstrucció i el Desenvolupament
BM	Banc Mundial
BNA	Barreres No Aranzelàries
CFI	Corporació Financera Internacional
CNUCID	Conferència de les Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament
FMI	Fons Monetari Internacional
FT	Fons de Transició
FT OMNA	Fons de Transició d'Orient Mitjà i el nord d'Àfrica
IED	Inversió Estrangera Directa
IRCS	Índex de Restricció del Comerç de Serveis
IRMP	Índex de Regulació del Mercat de Productes
ISDS	Arbitratge de Diferències entre Estat i Inversor
LCF	Línia de Crèdit Flexible
OMNA	Orient Mitjà i el nord d'Àfrica
OCDE	Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic
OME	Observador Mundial de l'Empresa
ONU	Organització de les Nacions Unides
OTE	Observatori Tunisià de l'Economia
PD	Partenariat de Deauville
PIB	Producte Interior Brut
PTCI	Partenariat Transatlàntic de Comerç i Inversió
PIMES	Petites i Mitjanes Empreses
SEM	Societat d'Economia Mixta
TLCPC	Tractat de Lliure Comerç Profunds i Complets

Resum

El següent document polític intentarà avaluar el Partenariat de Deauville en la seva faceta de fer que els països de la regió del nord d'Àfrica siguin més dependents d'Europa. Es descriurà com aquest Partenariat forma part de l'estratègia neoliberal europea que va començar en els anys 2000 amb el primer tractat de lliure comerç a la regió, exportant també una política econòmica europea d'austeritat i implicant mètodes no democràtics similars als que es van usar, per exemple, en les negociacions del TTIP. Encara que aquest projecte afecta a la regió OMNA en el seu conjunt, es realitzarà una anàlisi més detallada d'alguns països, concretament del Marroc, Tunísia i Egipte. Apuntem que per aconseguir aquests objectius s'utilitzen diferents estratègies, com una integració comercial més profunda, l'execució d'una «financiarització» subordinada a la finança europea i la imposició de polítiques d'austeritat. Es mostrarà que malgrat l'objectiu de creixement inclusiu i sostenible oficial, es fa un major esforç per augmentar el domini geopolític europeu en aquests països.

I. Introducció

El rol d'Europa en el nord d'Àfrica ha estat sempre dominant en diferents aspectes: geopolíticament, econòmicament i culturalment. Des de l'última dècada dels anys 90, Europa va començar un procés cap a l'establiment de connexions comercials més profundes amb el nord d'Àfrica, començant amb el primer tractat de lliure comerç a Tunísia l'any 1998 (Comissió Europea, 1998). Per descomptat, aquesta tendència forma part d'un pla més ampli que inclou diferents països a tot el món, però el treball actual es focalitzarà només a la regió del nord d'Àfrica i més específicament, en el Marroc, Tunísia i Egipte. Algèria i Líbia no van ser considerades per dues raons diferents: Algèria no forma part oficialment del Partenariat de Deauville (PD), mentre que Líbia encara està afrontant una guerra civil interna i concentrar-nos en problemes políticoeconòmics no resultaria una representació apropiada del país.

El següent document polític intentarà avaluar el paper del PD a fer als països del nord d'Àfrica més dependents d'Europa. Mostrarà que darrere de la declaració oficial en favor del creixement integrador i sostenible, el pla real està més aviat adreçat cap a l'augment de la dependència, un procés que, si és reeixit, li prendrà part de la sobirania a aquests països. Es mostrarà que tota l'estratègia està basada en la liberalització, la privatització, la «financiarització» y l'austeritat. A més, malgrat que aquestes estratègies poden semblar independents, en realitat estan profundament relacionades.

La resta de continguts del document polític està organitzat de la següent manera. La secció 2 traçarà la història del PD, mostrant tant la versió oficial institucional com un enfocament més crític sobre el tema. La secció 3 mostrarà les tres estratègies utilitzades perquè la regió del nord d'Àfrica sigui més dependent d'Europa sota el paraigua polític del PD. Es presentaran tres enfocaments de manera més específica. Primer, el tractat de lliure comerç i el projecte del corredor comercial que apunta al desenvolupament de noves infraestructures per augmentar el volum de comerç entre el nord d'Àfrica i Europa. Segon, la generació de noves polítiques financeres que condueixen cap a la «financiarització» d'aquestes economies i cap al creixement del deute privat. Finalment, una estratègia basada en l'establiment de polítiques d'austeritat similars a les que es van imposar a Europa durant la crisi de la zona euro. Finalment, la secció 4 conclourà amb un resum del que s'ha analitzat i amb un breu avanç de recomanacions polítiques.

II. Història del Partenariat de Deauville

Per tenir una idea més clara de què és el PD, és necessari començar l'anàlisi amb el document referent des del punt de vista institucional: l'acord oficial signat el maig de 2011 durant la cimera del G8 a Deauville per l'ONU, la Lliga d'Estats Àrabs, l'OCDE i la Unió per la Mediterrània. Segons aquestes organitzacions internacionals, el Partenariat "promourà estratègies locals per a un creixement inclúsiu i sostenible seguit d'un procés de reformes de la governança per construir institucions públiques eficients, eficaces i responsables" (ONU, 2011, p.1). Per assolir aquest objectiu, el Partenariat es basarà en dos pilars, un de polític i un d'econòmic (G8 2011, 2011, p.2). El primer apunta a la promoció de la democratització a la regió, mentre que el segon s'enfoca en el desenvolupament de polítiques de creixement sostenible. A més, aquest procés anirà acompanyat de reformes cap a mercats més competitius i de l'establiment de relacions més estretes amb els països desenvolupats en allò que fa referència al comerç i a la Inversió Estrangera Directa (IED). El pla inicial estava pensat per realitzar una acció a curt i a mitjà termini. L'acció a curt termini estava particularment relacionada amb la reforma política a fi de mantenir l'estabilitat a la regió i que no afectés les condicions macroeconòmiques. La de mitjà termini estava relacionada amb la macroeconomia, apuntant a preservar el comerç i les inversions (G8 2011, 2011, p.2), sobretot l'establiment de reformes competitives i acords de lliure comerç amb els països desenvolupats. Tanmateix, els mètodes utilitzats per concretar el Partenariat van presentar diferents problemes. A tall d'exemple, seria útil considerar el cas tunisià de l'any 2011 quan es va signar el PD, atès que no es va consultar l'Assemblea Constitucional durant les negociacions i els acords subsegüents. Les institucions internacionals interessades esmentades anteriorment van convidar només alguns sectors del govern, cosa que demostra una manca d'interès per la democràcia i la sobirania perquè no es considera la població tunisiana en el procés. Aquesta manera d'actuar ja s'havia produït durant la crisi a la zona euro, quan la UE juntament amb l'FMI i el BCE van incloure només alguns sectors específics dels governs grec, portuguès, irlandès, espanyol i xipriota en el rescat financer, en comptes d'obrir la discussió a la totalitat de les institucions democràtiques dels Estats membres en el procés. Es podria argumentar que aquesta actuació és molt similar a la que es va dur a terme durant les negociacions del TTIP, i que s'està convertint en una nova tendència (Rouine, 2013, p.8).

L'any 2012 es van produir alguns canvis. En particular, l'FMI va començar a donar suport al Partenariat mitjançant recomanacions polítiques i ajuda financera. A més, les institucions financeres internacionals van tenir l'oportunitat de participar aportant préstecs i assistència tècnica. Es van presentar dos programes nous: la Iniciativa d'Accés als Mercats de Capitals, que apunta a l'atracció d'inversions estrangeres, i la Iniciativa per al Desenvolupament del Sector Privat, que promou un

sector privat competitiu i potencia els mercats de capitals locals. El mateix any (abril de 2012), l'OCDE va expressar la seva opinió sobre els nous avenços del Partenariat. Més específicament, l'OCDE va fer recomanacions polítiques sobre quatre àrees diferents. Primer, polítiques de Governança Oberta i Anticorrupció, que es basen en la lluita contra la impunitat i la promoció de la transparència entre els governs per establir més confiança amb la ciutadania. Segon, el Pla de Recuperació d'Actius, considerat com l'objectiu d'alta prioritat que involucra el "Fòrum Àrab sobre Recuperació d'Actius" i el G8 en l'establiment de la plataforma actual per a la recuperació dels actius. Tercer, un pla per desenvolupar l'entorn normatiu per a les pimes, a fi d'apropar els negocis als països de l'OMNA (Orient Mitjà i Norte d'Àfrica) mitjançant la promoció de l'afluència de nous fons estrangers i el desenvolupament de nous serveis bancaris, microcrèdits i la reforma del sistema fiscal. Concretament, el Banc Europeu per a la Reconstrucció i el Desenvolupament (BERD) va participar establint un fons especial per als països de l'OMNA anomenat "Fons Especial per a Egipte, Tunísia, el Marroc i Jordània". Quart, els programes d'intercanvi internacional per influir en les autoritats i institucions locals. En aquest cas, l'objectiu és la convergència amb els estàndards occidentals en els òrgans legislatius, les autoritats locals, els jutges i jutgesses i els sindicats de treballadors/es (OCDE, 2012). A més, el 2012 durant les negociacions va sorgir un altre punt crucial: les funcions atorgades a les diferents institucions supranacionals a partir del PD. L'exemple més rellevant va involucrar el BEI, l'OCDE, la CNUCID i la CFI. Respectivament, la BEI va estudiar les relacions entre la competitivitat i l'ocupabilitat, l'OCDE va avaluar el rol dels incentius legals, la CNUCID va estudiar la integració socioeconòmica i la CFI va invertir en un equip d'advocats/des per desenvolupar un nou sistema legal. Evidentment, les funcions més importants van ser les del BEI i les de la CFI, entitats que afronten crítiques passades en diferents projectes desenvolupats en el nord d'Àfrica. En particular, i segons Bankwatch, el BEI va invertir més de 3000 milions en Egipte i Tunísia per obtenir beneficis energètics a Europa en comptes de desenvolupar la regió (Bankwatch, p.1, 2011). Amb relació a la CFI, en els últims anys ha estat acusada d'haver exclòs la inversió en projectes per lluitar contra la pobresa, i més aviat d'haver-ho fet en iniciatives amb ànim de lucre (Bretton Woods Project, 2013).

El 2013 la major part de l'interès en el PD va provenir de l'FMI, que en dues ocasions diferents va presentar suggeriments de polítiques i va examinar els resultats obtinguts fins al moment. L'FMI es va centrar en el rol negatiu de les eleccions, afirmant que les "properes eleccions i la reforma constitucional, així com les poblacions preocupades pel treball i pels ingressos més alts, compliquen la formulació de polítiques per a molts governs", en relació als Estats Àrabs en Transició i la seva afectació a la regió sencera (FMI, 2013, p.1). Per superar aquest problema, l'FMI va proposar com a estratègia principal la promoció del sector privat per incentivar el comerç internacional i augmentar la IED a la regió. A més, es van abordar dos problemes principals; primer, el baix creixement, incapaç de reduir la desocupació; i, segon, el no decreixement del dèficit fiscal, fet que es va considerar com un problema greu. En particular, des del punt de vista de l'FMI el problema principal estava relacionat amb les taxes d'interès dels bons emesos, que donarien com resultat el creixement del deute públic. Un exemple que pot aclarir el que s'acaba de dir es relaciona amb les polítiques energètiques a les regions de l'OMNA, on l'FMI va aconsellar que seria millor reduir el paper de l'estat a través de les empreses

energètiques nacionals, suggerint la privatització en aquest sector per disminuir així les despeses del govern (Momani i Lanz, 2014, p.4). Per superar els riscos esmentats, l'FMI va fer recomanacions exactes sobre com tractar-los a curt i llarg termini. A curt termini, l'FMI va parlar especialment en la despesa pública en salaris, subsidis i serveis socials, proposant un augment de la consolidació fiscal, la flexibilitat de la taxa de canvi i l'impuls de reformes estructurals; i a llarg termini, l'FMI va subratllar la promoció de les polítiques dels sectors privats. Sobretot, tenim aquí tres recomanacions que semblen les més representatives. Primer, la promoció d'una integració econòmica i comercial més profunda amb les economies desenvolupades. Segon, la millora d'un entorn empresarial favorable. Tercer, la reforma del mercat laboral. Es podria dir que les recomanacions són coherents amb allò que es va promoure als països del sud d'Europa. Aquests suggeriments polítics provenen de les mateixes institucions (com l'FMI), que en el mateix període van admetre l'impacte negatiu de les polítiques d'austeritat i de reducció del deute públic, polítiques que van contribuir a situar l'economia europea en un camí deflacionista (Blanchard et al, 2013). En altres paraules, el PD no representa només un canvi en termes de relacions comercials internacionals, sinó també en l'exportació de la proposta de l'austeritat que es va experimentar ja en els anys 80 i 90 durant la crisi dels països menys desenvolupats, i posteriorment en altres països europeus com Grècia, Portugal, Irlanda, Xipre i Espanya.

Finalment, entre 2014 i 2015, durant una nova cimera del G7 i amb la col·laboració de l'OCDE, els membres del PD van acordar el desenvolupament d'una aplicació addicional establint el "Pacte sobre la Governança Econòmica". Aquí va tenir lloc un canvi important relacionat amb el mesurament tècnic dels resultats. De fet, per mirar els resultats del Pacte van decidir emprar els índexs qualitius específics següents:

l'Índex de facilitat per fer negocis del Banc Mundial, l'Índex de transformació de la Fundació Bertelsmann, l'Índex de Percepció de la Corrupció de Transparència Internacional, així com la Base de Dades del Valor Comercial Agregat (BDVCA) de l'OCDE, l'Índex de Restricció del Comerç de Serveis (IRCS), l'Índex de Regulació del Mercat de Productes (IRMP), l'Índex de Restricció Regulatòria (IRG) i l'Observador Mundial de l'Empresa (OME) (OCDE, 2014, p1). En altres paraules, com més gran resultat positiu mostren aquests índexs, tant més favorable és l'economia per a les empreses. Aquesta sèrie d'índexs mencionats anteriorment no inclouen índexs que mesurin l'impacte sobre la pobresa o perspectiva de gènere, que són problemes crucials en el Nord d'Àfrica. Per exemple, en termes de desocupació les dades del BM sobre el nord d'Àfrica no mostren un resultat positiu. Com s'observa en la Taula 2.1, la mostra completa per als països del nord d'Àfrica va experimentar un augment de la desocupació total des de 2011 fins a 2014 amb excepció de Tunísia, amb una situació pitjor comparada amb la mitjana mundial, fet que significa que el PD no està realment assolint l'objectiu de reduir la desocupació. A més, la desocupació femenina és sempre més alta que la masculina, en tots els països estudiats i per a tots els anys de la mostra.

Taula 2.1 Desocupació per gèneres (% de força del treball)

País	2011	2012	2013	2014
Egipte, Masculí	7.4	8.2	8.8	8.5
Egipte, Femení	26.6	26.9	27	27.8
Marroc, Masculí	8.4	8.6	8.9	9.9
Marroc, Femení	10.2	10	9.9	10.9
Tunísia, Masculí	17.1	13	12.3	12.4
Tunísia, Femení	21.6	16.7	15.7	15.8
Mundial, Masculí	5.7	5.7	5.7	5.7
Mundial, Femení	6.5	6.5	6.4	6.4

Font: càlculs de l'autor basats en la Desocupació, total (% de la força de treball total), disponible mitjançant la base de dades del Banc Mundial.

Continuant amb l'anàlisi de gènere, si analitzem la presència femenina en la força de treball la situació és encara pitjor. De fet, les dades de "Força de Treball, dones (% de la força de treball total)" aportats pel BM i presentats en la Taula 2.2, exposen una realitat diferent a la regió, fins i tot en comparació amb la mitjana mundial (que ja evidencia per ella mateixa l'estructura patriarcal sistèmica). En aquest sentit, observant el percentatge de la força de treball femenina com un índex del total, els països nord-africans tenen un percentatge menor comparat amb la mitjana global, amb una diferència de 12 punts percentuals. Les dades mostren també que, no obstant els canvis esperats en aquesta zona, els plans discutits no han tingut els resultats que s'apuntaven, atès que la participació femenina queda estancada en aquests països en els cinc anys de la mostra. I encara més, darrere d'aquestes dades s'oculta el treball desenvolupat al mercat informal, així com el treball domèstic i de cuidadores que realitzen en la seva immensa majoria les dones en el nord d'Àfrica, i que està, en el primer cas, escàsament remunerat, i en el segon, realitzat de manera gratuïta, la qual cosa els comporta a una menor autonomia social i econòmica.

Taula 2.2 Força del Treball, dones (% de la força del treball total)

País	2010	2011	2012	2013	2014
Marroc	26,72%	26,79%	26,91%	26,98%	27,04%
Tunísia	26,90%	26,92%	26,94%	26,91%	26,99%
Egipte	23,97%	23,96%	24,07%	24,12%	24,12%
Món	39,73%	39,68%	39,64%	39,62%	39,60%

Font: càlculs de l'autor basats en la força de treball, dones (% de la força de treball total), disponible mitjançant la base de dades del Banc Mundial.

Finalment, també l'Índex de Desenvolupament Humà proporcionat pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament presentat en la Taula 2.3 mostra clarament que els estàndards humans en el nord d'Àfrica són en realitat més propers als de països amb índexs més baixos en el sud global, en comptes dels estàndards dels països amb els millors en el nord global. En definitiva, els membres del PD no consideren les dades que s'acaben de mostrar, juntament amb molts altres índexs de desenvolupament humà, com a indicadors de desenvolupament, i apliquen principalment indicadors orientats als negocis, encara que el PD afirma tenir voluntat de promocionar el creixement inclusiu.

Taula 2.3 Índex de Desenvolupament Humà (2014)

Posició	País	IDH
1	Noruega	0,944
2	Austràlia	0,935
3	Suïssa	0,93
6	Alemanya	0,916
14	Regne Unit	0,907
22	França	0,888
26	Espanya	0,876
27	Itàlia	0,873
96	Tunísia	0,721
108	Egipte	0,69
126	Marroc	0,628
Mostra	188 Països	

Font: càlculs de l'autor basats en l'Índex de Desenvolupament Humà (IDH), disponible mitjançant el Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament.

QUADRE 1. El Fons de Transició de l'Orient Mitjà i el Nord d'Àfrica (MENA)

El desembre de 2012 es va engegar el Fons de Transició OMNA (FT OMNA) amb l'objectiu de "donar suport als països en transició per formular polítiques i programes, i implementar reformes" (FT OMNA, 2013). En altres paraules, aquest fons s'ha convertit en un aspecte operatiu per aconseguir els objectius del Partenariat de Deauville (PD).

Oficialment, l'objectiu de l'FT OMNA és invertir en creixement sostenible mitjançant el desenvolupament de mercats laborals integradors, la millora de la gestió econòmica i l'augment de la integració econòmica i competitiva amb la resta del món (FT OMNA, 2013). Els països en transició que desitgin finançament han de complir els mateixos requisits de l'FT OMNA i respectar diferents estàndards econòmics que els faria convergir amb els països occidentals. Per dur a terme aquests objectius se suggereixen diferents estratègies, com el desenvolupament d'un ambient favorable per a les empreses, les reformes en el sector públic i el mercat laboral, així com els plans d'inversió respecte de les infraestructures per augmentar les relacions comercials entre els països del nord i del sud. Aquestes estratègies estan en consonància amb les recomanacions promogudes des de l'any 2011 i amb l'exemple de l'estratègia que la Unió Europea (UE) i els països del nord van dur a terme en el nord d'Àfrica.

A més, s'han de tenir en compte els països i organismes participants en l'FT inclosos en les gràfiques 2.4, 2.5 i 2.6, en les quals s'exposen els 11 governs dels països donants, 7 organitzacions de suport a la implementació (AAI) i 6 països en transició. A continuació es descriu el mecanisme que interconnecta aquests tres grups: el primer (els donants) aporta capital, el segon (AAI) administra els fons i els redirigeix a projectes específics que repercuteixen en el tercer grup (els països en transició), per preparar i emprar aquests fons. El Fons Monetari Internacional (FMI) forma part de les AAI, però fins ara mai no ha sol·licitat cap transferència financera per donar suport a un projecte concret.

Abordarem tres elements en relació amb el que s'ha esmentat anteriorment. Primer, el Regne Unit és el donant principal, el qual ha invertit 51 milions en el fons, mentre que el Banc Mundial (BM) és la primera AAI en relació a la sol·licitud de fons, amb més del 50% dels diners sol·licitats. Segon, segons les decisions actuals, els crèdits que s'atorguen són només per a inversions superiors a 5 milions de dòlars. Tercer, els projectes que han rebut suport fins al moment són només estudis de consultoria que els països en transició han sol·licitat, relacionats amb la implementació d'inversions més grans en el futur. D'acord amb l'FT OMNA, la mitjana d'aquestes inversions només representen entre 1,4 % i 1,8 % dels costos directes en relació amb el projecte total (FT OMNA, 2013). Finalment, en termes d'especialització, el BM ha donat suport a diferents projectes relacionats amb el microfinançament i els governs locals; l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic (OCDE) ha donat suport a inversions en l'àmbit de la inserció laboral mentre que el Banc Europeu d'Inversions (BEI) i el Banc Europeu per a la Reconstrucció i el Desenvolupament (BERD) han invertit en projectes amb vista a fomentar el lliure comerç entre aquests països i els països desenvolupats (vegeu l'apèndix).

Taula 2.4. Països donants

País	milions de \$	%
Regne Unit	51	21%
Estats Units	50	21%
Aràbia Saudita	25	11%
Alemanya	21.24	9%
Canadà	19.8	8%
França	13.16	6%
Japó	12	5%
Rússia	10	4%
Kuwait	10	4%
Dinamarca	6,3	3%
Qatar	5	2%
Turquia	5	2%
Holanda	5	2%
Àrabs Units	5	2%
Total	238	100%

Taula 2.5. Responsabilitats de les AAI

AAIs	milions de \$	%
BM	101,7	51%
BAD	27,5	14%
OCDE	23,41	12%
BEI	22,66	11%
BERD	10,12	5%
IFC	5,95	3%
BID	3,91	2%
OPEC	3,49	2%
AFED	0,9	0%
AMF	0,4	0%
Transferències	200,04	100%
Honoraris de supervisió	15	
Costos administratius	3	
Total	218,04	

Taula 2.6 Països en transició

País	milions de \$	%
Egipte	50,8	24%
Tunísia	47,3	22%
Jordània	47,1	22%
Marroc	40,6	19%
Líbia	11,5	5%
Iemen	17,4	8%
Total	214,7	100%

Font: càlculs de l'autor a partir de la base de dades del Fons de Transició OMNA, disponible a la pàgina web de l'FT OMNA.

III. La imposició de la dependència europea en el nord d'Àfrica

Aquest capítol tractarà les tres estratègies principals que les institucions internacionals empen per fer que els països del nord d'Àfrica siguin més dependents de la Unió Europea. La primera són els acords de lliure comerç signats en anys anteriors i els projectes d'infraestructures implementats amb la finalitat d'operativitzar-los; la segona recull les estratègies aplicades per finançar la regió; i la tercera plasma les similituds entre les polítiques d'austeritat implementades a la regió i les polítiques imposades en la Unió Europea.

a. Tractats de Lliure Comerç i el projecte de corredor comercial

L'establiment de nous acords de lliure comerç és un dels objectius oficials del PD. La pretensió és connectar els mercats regionals amb els mercats globals. La història dels acords de lliure comerç entre la regió del nord d'Àfrica i la Unió Europea es remunta a 1995, quan la Unió Europea va signar el primer acord amb Tunísia. El mateix procés van seguir el Marroc i Egipte els anys 1996 i 2001, respectivament. Com molts acords de lliure comerç, aquests tenien un mateix propòsit de manera generalitzada: establir condicions per a la liberalització del comerç de béns, serveis i capital. Però la liberalització no és l'únic propòsit. De fet, el 2001, els mateixos països (el Marroc, Tunísia, Egipte i Jordània) van signar l'Acord d'Agadir amb vista al desenvolupament d'una àrea de lliure comerç més profunda i interconnectada a la regió; no obstant això, aquest acord no va sortir com s'esperava (cap dels membres d'Agadir van comercialitzar més del 3 % de les seves importacions i exportacions amb els socis d'aquest acord). El que acabem d'esmentar va ser només un dels primers passos cap a una integració comercial entre la Unió Europea i el nord d'Àfrica. De fet, la Unió Europea està avançant cap a una nova extensió dels acords comercials amb la regió: els anomenats "*Tractats de Lliure Comerç Profunds i Complets*" (TLCP) i també ha iniciat diferents rondes de negociacions amb el Marroc i Egipte el 2013, i amb Tunísia el 2015. En aquest cas, l'objectiu era aprofundir en els acords comercials existents esmentats anteriorment, de manera que aquests acords comercials inclourien la liberalització de sectors de serveis addicionals, la protecció de la inversió i l'eliminació de barreres no aranzelàries (BNA) per comercialitzar, harmonitzant la legislació local amb la legislació de la Unió Europea. Algunes d'aquestes propostes són molt similars a les incloses en

la negociació del TTIP, especialment en relació amb l'harmonització legal i el mecanisme ISDS1 per a la protecció de les empreses.

Més enllà del que s'ha esmentat, existeix un altre tema important; malgrat els contractes vinculants de lliure comerç i el procés en curs amb els TLCPC, la Unió Europea encara hauria d'afrontar barreres a la regió del nord d'Àfrica. D'acord amb el BM, la regió té una deficiència d'infraestructures que fa que el comerç amb Europa i la resta del món sigui costós, no solament en termes monetaris, sinó perquè aquest fet té una repercussió encara més gran a la que generen les barreres comercials tradicionals. En altres paraules, les fronteres físiques poden esvair els esforços de la Unió Europea per crear una àrea de lliure comerç. Aquestes són les raons principals que van convèncer la Comissió Europea a promoure un ampli procés d'inversió per mitjà del BEI i del PD amb la finalitat de desenvolupar infraestructures noves i antigues que connectessin millor Europa amb el nord d'Àfrica; encara més, el BEI va manifestar interès en l'eliminació de barreres comercials entre el nord d'Àfrica i Europa per mitjà del llançament del TRANSTRAC (suport al sector del transport per als països en transició, en les seves sigles en anglès), una iniciativa que dona suport a un pla de desenvolupament d'infraestructures que connecten els països del nord d'Àfrica amb Europa. La destacada importància dels corredors de comerç i transport per a Egipte, el Marroc i Tunísia (també Jordània) justifiquen aquesta iniciativa. Per a la implementació de les propostes i la inversió als països de l'OMNA, es van determinar tres àrees d'intervenció: assessorament comercial, infraestructures de transport i serveis de logística. Aquestes tres àrees d'intervenció tindran diferents activitats, com la formació de personal públic, el desenvolupament de polítiques amb la intenció d'incrementar el comerç transfronterer i les infraestructures, i els plans d'enfortiment institucional.

Aquests projectes compten amb el suport de l'FT OMNA, la qual cosa significa que aquest organisme analitza el treball i estudia la sostenibilitat dels projectes més importants, com s'explica en el Quadre 1. A més d'aquests projectes, el BEI també dona suport a altres projectes relacionats amb les inversions en el transport a través de préstecs directes, amb la finalitat de superar la falta d'infraestructures que limiten el comerç internacional entre Europa i el nord d'Àfrica. A tall d'exemple, entre el 2011 i el 2014 el BEI va atorgar més de 650 milions d'euros per inversions en infraestructures (autopistes i connexions per al transport terrestre) en el nord d'Àfrica (BEI, 2014 pàg. 47-48).

En definitiva, el BEI va engegar aquestes inversions sostenint un argument principal: els països de l'OMNA i més específicament els del nord d'Àfrica no estan ben integrats amb la resta del món i amb Europa; cosa que seguia l'enfocament de l'origen del PD, el mateix enfocament de conformitat amb l'agenda neoliberal del comerç i la integració financera que la Unió Europea persegueix i que es reflecteix en l'acord dels TLCPC. No obstant això, malgrat el que es va proposar, el BEI reconeix els possibles conflictes entre la Inversió Estrangera Directa (IED) i els interessos sociopolítics. Desafortunadament, només es dedica un paràgraf a aquest assumpte i no se suggereix cap proposta. A més, una creixent liberalització comercial no assegurarà cap millora pel que fa a l'equilibri en

---

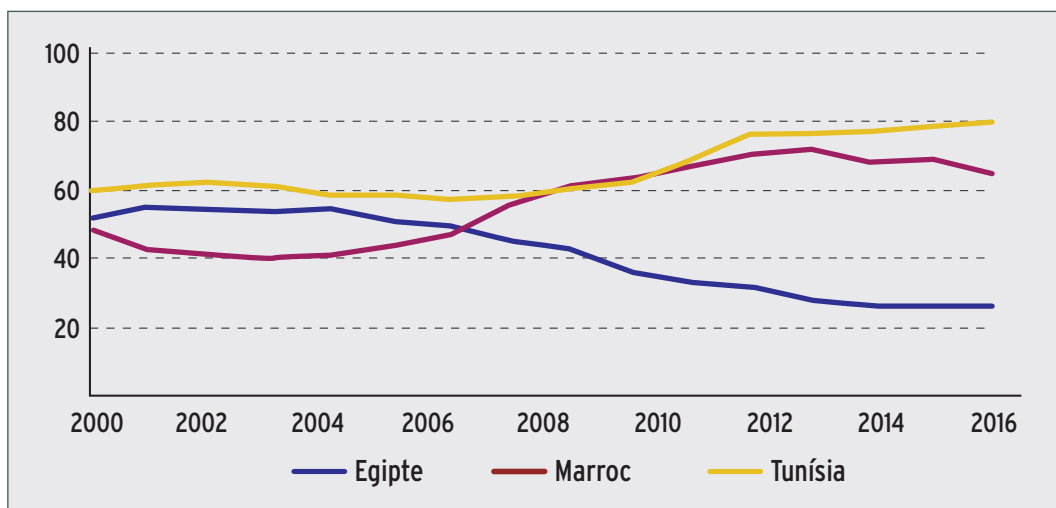
1 Els sistemes d'Arbitratge Inversor-Estat (ISDS, en les seves sigles en anglès) li donen a les corporacions el dret de demandar als estats si aquests adopten mesures- incloent-hi la legislació d'interès públic- que puguin amenaçar llurs beneficis (TNI, 2016).

els pagaments; pot succeir que l'augment de les importacions dels països del nord d'Àfrica no es compensi per mitjà de l'augment de les exportacions en la mateixa manera (Mohamdieh, 2014, pàg. 26). En última instància, la necessitat de creixement sostenible es va convertir en la possibilitat que la Unió Europea usés el BEI amb la finalitat d'engegar els acords comercials que d'una altra manera no funcionarien.

b. La «financiarització» i el deute privat.

La segona estratègia que la Unió Europea emprà per influir en l'escena política del nord d'Àfrica es basa en la promoció de nous instruments financers a la regió, no només per penetrar al mercat financer, sinó també per crear una relació entre creditors i deutors amb tendència a la «financiarització», entesa com el procés segons el qual els mercats financers, les institucions i les elits financeres adquireixen una gran influència en la política econòmica i en els resultats econòmics (Palley, 2007), a causa que el sector financer del nord d'Àfrica (i de la resta del continent) encara es troba en desenvolupament i al fet que l'economia encara no ha estat finançada (Ashman, Mohamed, & Newman, 2013). És així com el PD ha engegat una nova tendència cap a aquest procés. El moment que molts països del sud, com són els del nord d'Àfrica, viuen en l'actualitat en termes de «financiarització» es relaciona més amb el concepte de ««financiarització» subordinada»; aquest terme implica la idea que els països del nord poden imposar el seu poder sobre els del sud per mitjà de l'economia. Per exemple, els mercats globalitzats dirigeixen els guanys interns cap a inversors estrangers, la qual cosa augmenta el consum a través de l'endeutament i afecta la política monetària local (Powell, 2013). En el marc d'aquesta definició teòrica, aquests tres fenòmens formen part dels projectes del PD.

Gràfic 3.1. Crèdit intern - sector privat (% del PIB)

Font: càlculs basats en el crèdit intern del sector privat (% del PIB), disponible en la base de dades del Banc Mundial.

La gràfica 3.1 il·lustra l'estat d'endeutament i visibilitza l'increment del deute privat en el nord d'Àfrica. Segons la definició del BM, el crèdit per al sector privat es compon dels "recursos econòmics que les corporacions financeres subministren al sector privat, com els préstecs, la compra de valors no participatius, els crèdits comercials i altres comptes per cobrar, que suposin una sol·licitud de retribució" (Banc Mundial, 2008, pàg. 271); en altres paraules, el deute privat. En aquest cas, 2 dels 3 països estudiats (el Marroc i Tunísia) van augmentar el nivell d'endeutament des de l'any 2000. Encara més, en països com Tunísia el deute privat sobre el Producte Interior Brut (PIB) va enfrontar un augment accelerat després del 2011, amb l'expansió de projectes financers i per mitjà del desenvolupament de condicions per a l'augment de l'economia i el deute a la regió.

Cal recordar que un dels objectius del PD era possibilitar la penetració dels recursos financers des d'una perspectiva micro a una de macro. Això seria viable perquè inclou nous i complicats instruments financers per primera vegada en les llars, les empreses privades i els governs. Per exemple, si considerem el nombre de projectes finançats pel BEI i el BM, es destina una part rellevant a finançar noves empreses. Per exemple, el BEI va invertir més de 142 milions d'euros en capital de risc des del 2011 fins al 2014 al Marroc, Tunísia i Egipte. El BM encara va invertir més en aquest tipus de projectes, una suma de més de 1.500 milions de dòlars; aquests projectes inclouen inversions en el finançament d'habitatges, microfinançament, desenvolupament dels mercats de capital i el mecanisme de finançament de Petites i Mitjanes Empreses (PIMES). El que podria succeir arran d'aquests projectes és un increment del deute privat que, previsiblement, no es pogués saldar. A més, part dels fons invertits esmentats anteriorment van tenir un altre impacte, ja que el desenvolupament d'aquests instruments financers a la regió va donar pas a un nou fenomen conegut com el finançament d'infraestructures a través de *Societats d'Economia Mixta (SEM)* i la participació de fons de capital privat, l'única finalitat dels quals és la cerca d'ingressos elevats (ODG, 2015, pàg. 7). En aquest sentit, la conseqüència directa té a veure amb l'exploració de sectors clau, com el de l'energia o el transport, que estarien controlats per inversors estrangers que canalitzarien els guanys del nord d'Àfrica cap a Europa i altres països del nord, la qual cosa dificultaria la reinversió per mitjà dels guanys acumulats. Així mateix, com ja s'ha explicat, una de les principals mesures per aconseguir aquest plantejament es basa també en la restricció de la despesa pública, la qual cosa donaria l'oportunitat als inversors privats d'augmentar el seu control en tota la regió i en els seus sectors clau.

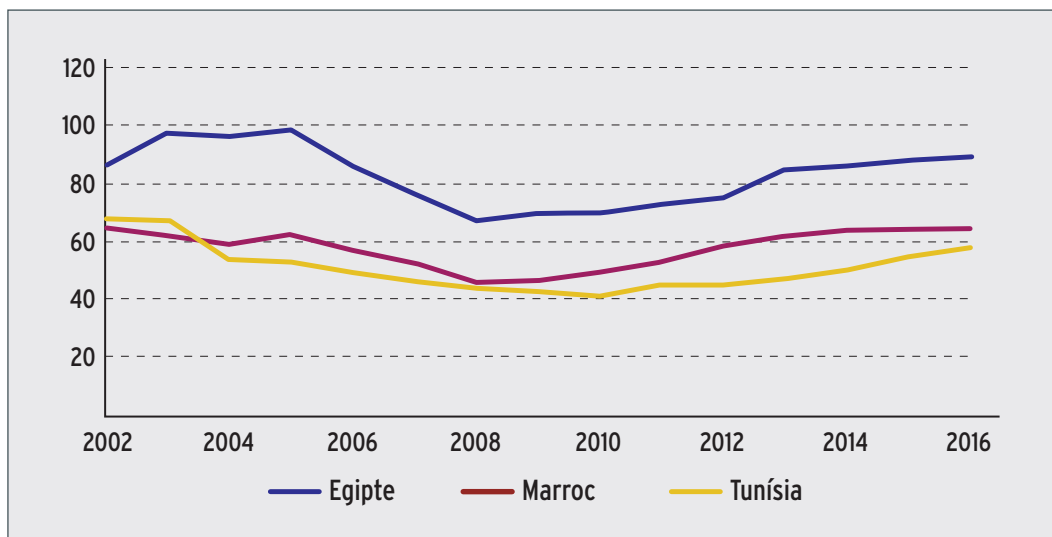
En definitiva, el principal risc és el següent: un control inadequat de l'expansió de nous instruments financers en països que no solen aplicar-los no només implicarà un increment en el deute privat que impactarà en els agents econòmics, sinó que també augmentarà la probabilitat de perdre sobirania en sectors clau com són les infraestructures i l'energia, i també generarà més dependència cap a Europa i els països del nord en general.

c. Exportació d'Austeritat

Les polítiques d'austeritat van fracassar en molts països europeus, i van generar una alta taxa de desocupació i recessió a Portugal, Irlanda, Grècia, Xipre i Espanya. Des del 2011, l'FMI ha proposat polítiques similars per a la regió d'Orient Mitjà i el nord d'Àfrica (OMNA). Evidentment, en aquest cas no es pot sostenir que la Troica (Comissió Europea, BCE i FMI) imposés un pla d'austeritat, ja que únicament l'FMI s'ha involucrat d'alguna manera a la regió del nord d'Àfrica.

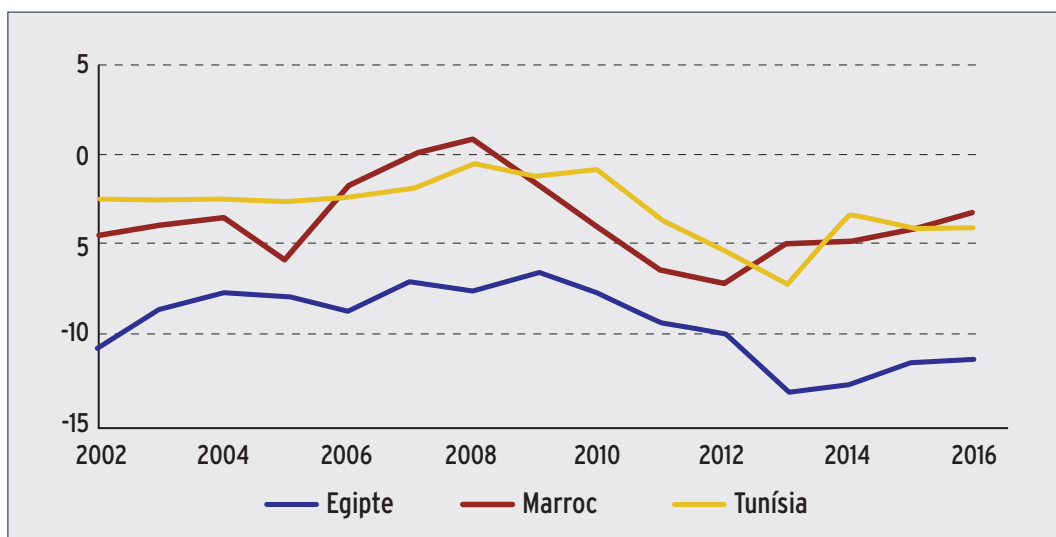
L'FMI va presentar propostes econòmiques pro austeritat per als països del nord d'Àfrica, mentre que en moltes ocasions va donar explicacions i es va disculpar per la seva implicació en l'impacte negatiu de les polítiques d'aquest tipus. Com s'ha esmentat anteriorment, l'argument més controvertit que va canviar la perspectiva sobre l'austeritat va ser proporcionat per l'antic economista cap de l' FMI, Olivier Blanchard. Ell va trobar una relació directa entre els plans d'austeritat imposats en alguns països del nord (principalment països del sud d'Europa) i el baix creixement del PIB (Blanchard i Leigh, 2013). A més, l'FMI ha reconsiderat recentment el seu punt de vista sobre el neoliberalisme. S'ha reconegut que, com que presenta polítiques neoliberals, ha augmentat la desigualtat i la sostenibilitat s'ha vist afectada negativament (Ostry et al, p.2, 2016). Després de totes aquestes troballes, l'FMI va proposar polítiques d'austeritat a la regió, i aquí es planteja una qüestió: per què els països del sud, com són els de la regió del nord d'Àfrica, han d'implementar polítiques que no han funcionat en cap altre lloc?

El gràfic 3.2 mostra el deute públic general en relació al PIB proporcionat per l'FMI. El gràfic engloba des de l'any 2000 al 2016 i mostra la tendència de deute públic al Marroc, Tunísia i Egipte. L'FMI va presentar polítiques d'austeritat per reduir aquest fenomen, i així com el deute públic va disminuir del 2002 al 2011, després de la Primavera Àrab i la implementació del PD va començar a augmentar. En efecte, des del 2011 el deute públic respecte al PIB ha augmentat en tots els països analitzats com a conseqüència de l'efecte de l'agitació social, de la crisi mundial/europea que directament afecta a la regió del nord d'Àfrica i dels nous programes de préstecs amb les seves condicions agregades. Totes aquestes variables van afectar el PIB amb un consegüent impacte en el deute públic respecte d'aquell, ja que, des del punt de vista econòmic, una caiguda del denominador (el PIB) determina un major descens del percentatge en la seva totalitat.

Gràfic 3.2. Deute públic general (% del PIB)

Font: càlculs de l'autor basats en el deute públic general (% del PIB), disponibles al Fons Monetari Internacional, base de dades de Perspectives de l'economia mundial, abril 2016.

Per poder tenir una millor perspectiva sobre aquest assumpte, es va a analitzar una altra variable crucial: la capacitat/necessitat general de finançament, també coneguda com a dèficit públic, que es mostra en el Gràfic 3.3. Anàlogament, com als països del sud d'Europa, l'FMI va proposar als països del nord d'Àfrica situar el dèficit públic per sota del 3 % del PIB, sent aquest indicador una variable crucial per a l'FMI (Chandoul, 2013, p.3). També en aquest cas es pot observar que els tres països analitzats es van adequar més a aquesta mesura del 2002 al 2010 que posteriorment. La tendència del dèficit públic va començar a empitjorar amb el PD i únicament al 2016 el Marroc es troba en millors condicions pel que fa al seu punt de partida. En altres paraules, el mateix efecte negatiu que va haver amb el deute públic també va succeir amb el dèficit públic, la qual cosa significa que els programes d'austeritat en realitat van obtenir el resultat contrari al desitjat per l'FMI.

Gràfic 3.3. Capacitat/necessitat general de finançament

Font: càlculs de l'autor basats en la capacitat/necessitat general de finançament (% PIB), disponible al Fons Monetari Internacional, base de dades de Perspectives de l'economia mundial, abril 2016.

Si fins ara s'han comentat diversos aspectes sobre els diferents programes de préstecs implementats en el nord d'Àfrica, en la propera secció es desenvoluparà com han obstaculitzat aquests préstecs els governs nacionals en el seu afany de realitzar polítiques econòmiques independents.

El Marroc va acordar tres programes diferents amb l'FMI. El 2012, l'FMI va llançar un programa de dos anys que pujava a 6.210 milions de dòlars com un pla de Línia de Crèdit Flexible (LCF); el 2014, l'FMI va perllongar el pla durant dos anys més, com s'ha esmentat anteriorment, afegint-hi 3.230 milions de dòlars; i, finalment, el 2016 va començar un nou pla de 3.047 milions de dòlars. En total, l'FMI ha prestat 12.910 milions de dòlars des del 2012. Les mesures exigides en els plans eren molt similars a les que es demanaven als països europeus que s'enfrontaven a la intervenció de la Troica. L'objectiu oficial d'una LCF és funcionar com una assegurança en cas d'impactes externs per resoldre la inestabilitat en la balança de pagaments (FMI, 2016, pàg.1-2). No obstant això, una vegada acordada la LCF, el Marroc va haver de complir amb objectius concrets, implementant les denominades reformes estructurals sobre *polítiques fiscals compactes*, reformant les pensions i el sistema fiscal, així com el sistema monetari cap a un tipus de canvi flexible. A més, l'FMI va imposar al govern marroquí una reducció dels subsidis al petroli i als productes agrícoles.

Tunísia es va enfrontar a un procés més succint, en el qual s'inclouïen un menor nombre de préstecs. El 2013, el govern tunisià i l'FMI van establir un *acord de dret de gir* que consistia en un préstec d'1.740 milions de dòlars; el 2015, l'FMI va acordar perllongar-ho durant 7 mesos més, ja que les reformes sol·licitades no van progressar com s'havia planejat; i, finalment, el 2016, es va aprovar un nou *acord ampliat del Fons*. En aquest cas, els dos plans tenien dos objectius diferents. Un *acord de dret de gir* consisteix en un préstec que s'executa per afrontar necessitats de finançament exterior en països

d'ingressos mitjans com Tunísia (IMF, 2016, p.1). *L'acord ampliat del Fons* té un objectiu similar, però se n'espera una repercussió i un reemborsament a llarg termini (IMF, 2016, p.1). No obstant això, malgrat el reclam oficial d'un programa de creixement inclusiu i la protecció dels més vulnerables, com en el primer cas, l'FMI també té el poder de comprometre el poble amb la proposta de reformes estructurals que, en moltes ocasions, han obtingut el resultat contrari. En aquest cas concret, s'ha donat més importància a la reducció dels costos salarials públics, congelant-los per obtenir majors augments en una estratègia fiscal compacta. L'FMI va posar l'accent en la promoció d'estratègies d'exportació i en l'atracció de noves IED. D'altra banda, en el cas del Marroc, es van presentar les reformes monetàries per establir un règim de tipus de canvi flexible.

Pel que fa a Egipte, les coses van avançar de manera diferent, en comparació amb el que va ocórrer al Marroc i Tunísia. De fet, Egipte va rebutjar l'acord de *dret de gir* proposat per l'FMI. El 2012, es va oferir un programa de préstecs per 4.800 milions de dòlars, la qual cosa hauria portat a polítiques de consolidació fiscal i reducció dels subsidis; el març de 2013, el govern egipci va rebutjar dur a terme aquest programa; i, tanmateix, recentment (juliol de 2016), el govern ha sol·licitat un programa de préstecs de dos anys a l'FMI de 12.000 milions de dòlars, del qual es parlarà en les properes setmanes.

Finalment, després de l'anàlisi sobre els programes d'austeritat en el nord d'Àfrica, es pot extreure una lliçó. L'FMI, proporcionant un préstec que representa solament un petit percentatge del deute total, pot comprometre i forçar als països del nord d'Àfrica a promoure l'austeritat neoliberal i les reformes estructurals que porten a tractats de lliure comerç, «financiarització», rebutjant el creixement inclusiu i imposant major dependència cap a Europa i l'hemisferi nord.

IV. Conclusions i recomanacions

Exposem tres conclusions principals. Primer, com es va explicar anteriorment, hi ha una interconnexió entre les polítiques d'austeritat, els acords de lliure comerç i la financiarització. De fet, quan els tres països estudiats van acordar un programa de préstecs amb l'FMI, es van vincular de dues maneres diferents. D'una banda, es van convertir en deutors, obligats a pagar deutes i interessos. D'altra, havien de seguir la línia de política econòmica neoliberal imposada per una autoritat externa com l'FMI. El que acompanya el programa d'austeritat són la liberalització en termes de béns i capitals, que condueix respectivament als acords comercials i a la financiarització. En altres paraules, les tres polítiques avançades aixoplugades pel PD (acords de lliure comerç, financiarització i austeritat) no són independents entre si, sinó que formen part d'una estratègia comuna. Els països del nord d'Àfrica no han de signar cap acord addicional (com Egipte en les futures negociacions) i haurien de rebutjar l'aplicació de l'actual per ser il·legítima i, alhora, exigir una introducció efectiva de polítiques de creixement inclusiu deixades de banda fins ara.

En segon lloc, l'afirmació d'un "creixement inclusiu" sembla utilitzar-se per establir relacions econòmiques més profundes entre els països desenvolupats (especialment Europa) i el nord d'Àfrica amb un objectiu geopolític, en lloc d'acompanyar als més desfavorits com s'afirmava. Després del resultat negatiu de les polítiques d'austeritat a Europa, els governs nacionals han de ser conscients que aquestes polítiques no aporten un creixement inclusiu ni sostenen als països del Sud global. A més, no es va consultar a la majoria de la població local sobre aquests afers, la qual cosa va suposar una manca de transparència i democràcia. Les problemàtiques que el PD afirma que vol eliminar estan, en realitat, empitjorant. Així, el poder de canvi també depèn dels moviments socials que intenten advertir a la població sobre els riscos relacionats amb les tres polítiques esmentades. No obstant això, una postura política dels partits nacionals és necessària per fer front als programes en què es basa el poder establert. A més a més, s'hi ha d'implementar una auditoria amb participació ciutadana, amb l'objectiu de revisar qualsevol procediment il·legítim que s'hagi produït durant les negociacions d'aquests acords i, d'aquesta manera, poder arribar a rebutjar-los.

Tercer, Europa i el Nord global estan implementant polítiques que aprofundeixen la dependència dels països del nord d'Àfrica respecte de les nacions estrangeres. En termes generals, l'aspecte crucial dels plans és que augmentaran la dependència dels països del nord d'Àfrica respecte de la Unió Europea de diverses maneres, com ho són els sectors de l'energia i del comerç. Específicament, a l'àmbit del comerç, l'objectiu principal de la UE és seguir una estratègia dirigida a impulsar les seves exportacions amb un consegüent empitjorament en matèria de balança per compte corrent

per al Marroc, Tunísia i Egipte, en certa manera. Massa dependència també podria significar que una recessió europea afectaria a la regió del nord d'Àfrica, com va passar recentment. Per tant, els governs nacionals també han de buscar alternatives i tractar d'integrar-hi les seves economies per llançar primer un procés econòmic basat en la sostenibilitat, el creixement i la igualtat, en lloc de seguir un camí neoliberal pur. Per exemple, també haurien d'intentar implementar polítiques que els protegeixin de la inestabilitat financera originada a l'exterior, com ara a través dels controls de capital. Per assolir això, abans han de ser lliures de qualsevol acord extern que soscavi la seva sobirania en favor dels interessos d'altres països.

V. Bibliografia

Ashman, S., Mohamed, S. i Newman, S. (2013) *Financialisation of the South African economy: Impact on the economic growth path and employment* (Document de reflexió del Departament d'Afers Econòmics i Socials). Ginebra: Nacions Unides, Departament d'Afers Econòmics i Socials.

Bankwatch (2011) *EU budget 2014-2020: No guarantees for greener spending yet*. Bankwatch Network, EDICIÓ 49. Setembre de 2011.

Blanchard, O. i Leigh, D. (2013) *Growth Forecast Errors and Fiscal Multipliers*. Document de treball de l'FMI 13/1. Washington DC: Fons Monetari Internacional.

Projecte Bretton Woods (2013) *IFC investments "rarely touch the poor"*. Disponible en línia a: <<http://www.brettonwoodsproject.org/2013/02/art-572001/>>

Chandoul, J. (2013) *Partenariat de Deauville, acte 2. L'accord de confirmation et les réformes du FMI en Tunisie*. Observatori tunisià d'economia.

Comissió Europea i Consell Europeu (1998) *Decision of the Council and the Commission of 26 January 1998 on the conclusion of a Euro-Mediterranean Agreement establishing an association between the European Communities and their Member States, of the one part, and the Republic of Tunisia, of the other part*. Diari Oficial de les Comunitats Europees. L-97. Volum 4130. Març de 1998.

BEI (2014) *2014 FEMIP Annual Report*. European Investment Bank. Disponible en línia a: <<http://www.eib.org/infocentre/publications/all/femip-2014-annual-report.htm>>

G8 2011 (2011) *Deauville Partnership Foreign Affairs Ministers' Meeting Communiqué - New York, 20 September 2011*. Nacions Unides, Lliga dels Estats Àrabs, OCDE, Unió per la Mediterrània.

FMI (2013) *Arab Countries in Transition: Economic Outlook and Key Challenges*. Nota de premsa, Oficina del Portaveu. Washington DC. 25 d'abril de 2012.

FMI (2016) *The IMF's Extended Fund Facility (EFF)*. Fitxa informativa de l'FMI, Departament de Comunicació. Washington DC. Març de 2016.

FMI (2016) *The IMF's Precautionary and Liquidity Line (PLL)*. Fitxa informativa de l'FMI, Departament de Comunicació. Washington DC. Març de 2016.

FMI (2016) *The IMF's Stand-by Arrangement*. Fitxa informativa de l'FMI, Departament de Comunicació. Washington DC. Març de 2016.

FMI (2016) *General government gross debt (% of GDP)*. Disponible en línia a: <<http://data.imf.org/?sk=a0867067-d23c-4ebc-ad23-d3b015045405>>

FMI (2016) *General government net lending/borrowing (%GDP)*. Disponible en línia a: <<http://data.imf.org/?sk=a0867067-d23c-4ebc-ad23-d3b015045405>>

Fons de Transició MENA (2013) *MENA Transition Fund Annual Report*. Disponible en línia a: <https://www.menatransitionfund.org/sites/mena_trans_fund/files/documents/MENA%20Transition%20Fund%20Annual%20Report%20December%202013%20FINAL.pdf>

Fons de Transició MENA (2013) Middle East and North Africa Transition Fund Operations Manual. Disponible en línia a: [https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yRNJSvUmNRoJ:https://www.menatransitionfund.org/sites/mena_trans_fund/files/documents/MENA%2520TF%25200M%2520English%2520\(May%252018,%252015\).docx+&cd=2&hl=it&ct=clink&gl=es](https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:yRNJSvUmNRoJ:https://www.menatransitionfund.org/sites/mena_trans_fund/files/documents/MENA%2520TF%25200M%2520English%2520(May%252018,%252015).docx+&cd=2&hl=it&ct=clink&gl=es)

Mohamadieh, K. (2014) *IMF's Trade and Investment Related Advice to Arab Countries: Trends and Implications*. Xarxa Àrab d'ONG per al Desenvolupament, Beirut, Líban. www.annd.org. Primera edició, octubre de 2013.

Momani, B. i Lanz, D. (2014) *Shifting IMF Policies since the Arab Uprisings*. Centre d'Innovació per a la Governança Internacional, document normatiu núm. 34. Disponible en línia a: https://www.cigionline.org/sites/default/files/cigi_pb_34_0.pdf.

OCDE (2012) *The Deauville Partnership with Arab Countries in Transition Chairman's Summary of the Meeting on Governance on April 24, 2012 in Paris, France*. Nota de premsa, Oficina del Portaveu, Washington DC. 25 d'abril de 2012.

ODG (2015) *Financialisation of infrastructure*. Losing sovereignty on energy and economy. Observatori del Deute en la Globalització. Disponible en línia a: http://www.odg.cat/sites/default/files/financialization_of_infrastructure_eng.pdf.

OCDE (2014) *"Compact on Economic Governance" of the Deauville Partnership*. Trobada dels Ministres d'Exteriors el 25 de setembre de 2014 a Nova York.

Ostry, J. D., Loungani, P. i Furceri, D. (2016) *Neoliberalism: oversold?* IMF FINANCE & DEVELOPMENT, juny de 2016, vol. 53, núm. 2.

Palley, T. I. (2007) *Financialisation: What It Is and Why It Matters*. *Economics Working Paper Archive* wp_525, Institut Econòmic Levy.

Rouine, C. B. (2013) *Partenariat de Deauville, acte I. Comment la Tunisie est-elle en train de perdre sa Souveraineté*. Observatori tunisià de l'economia.

Institut Transnacional (2016) ISDS. Trade and Investment. Disponible en línia a: <https://www.tni.org/en/collection/isds>

ONU (2011) *Deauville Partnership. Statement for Enhanced Cooperation by International Organizations*. Nacions Unides, Lliga dels Estats Àrabs, OCDE, Unió per la Mediterrània. 20 de setembre de 2011, Nova York.

Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (2016) *Human development index (HDI)*. Disponible en línia a: <http://hdr.undp.org/en/data>.

Banc Mundial (2008) *2008 World Development Indicators*. Banc Mundial de Reconstrucció i Foment / Banc Mundial. Washington DC.

Banc Mundial (2016) *Domestic credit to private sector (% of GDP)*. Disponible en línia a: <http://data.worldbank.org/indicator/FS.AST.PRVT.GD.ZS>

Banc Mundial (2016) *Labour force, female (% of total labour force)*. Disponible en línia a: <http://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.FE.ZS>

Banc Mundial (2016) *Unemployment, total (% of total labour force)*. Disponible en línia a: <http://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS>

VI. Apèndix

Taules 3.1-3.3: Inversions del Fons de Transició MENA al Marroc, Tunísia i Egipte.

Taula 3.1: Portafolis de Marroc

Nom del projecte	Data d'aprovació	AAI	Quantitat (dòlars dels EUA)	Percentatge
Microfinance Development Project	20 de febrer de 2013	BM	5 560 000	14,11%
Strengthening Micro-Entrepreneurship for Disadvantaged Youth in the Informal Sector	20 de febrer de 2013	BM	5 500 000	13,96%
Local Government Support Program	15 de maig de 2013	BM	5 045 000	12,80%
New Governance Framework Implementation Support Project	20 de febrer de 2013	BM	4 500 000	11,42%
Strengthening Parliamentary Accountability and Oversight	8 de desembre de 2015	BM	4 000 000	10,15%
Improving Connectivity in the Maghreb	18 de maig de 2015	OCDE/BM	3 577 513	9,08%
Regional Integration through Trade and Transport Corridors (Morocco Activities)	15 de maig de 2013	BEI	3 550 000	9,01%
Regional Affordable Housing Project (Morocco Activities)	31 de desembre de 2013	FMA/BM	2 110 460	5,36%
Accessing Overseas Job Opportunities for Moroccan Youth Project	11 de juny de 2014	BM	1 975 000	5,01%
Logismed soft project (Morocco Activities)	20 de febrer de 2013	BEI	1 565 403	3,97%
Development of SMEs Exports Through Virtual Market Places (Morocco Activities)	11 de febrer de 2014	BM	1 000 000	2,54%
Towards inclusive and open governments: Promoting women's participation in parliaments and policy-making (Morocco Activities)	18 de maig de 2015	OCDE	633 333	1,61%
Promoting financial inclusion via mobile financial services in the Southern and Eastern Mediterranean Countries (Morocco Activities)	5 de desembre de 2013	BEI	392 000	0,99%
TOTAL: 39 408 709 \$				

Taula 3.2: Portafolis de Tunísia

Nom del projecte	Data d'aprovació	AAI	Quantitat (dòlars dels EUA)	Percentatge
Social Protection Reforms Support Project	15 de maig de 2013	BM	5 055 000	11,78%
Strengthening the Employability of Youth during Tunisia's Transition to a Green Economy	22 de juliol de 2013	IsDB/OCDE	4 475 000	10,43%
Enhancing Domestic Resource Mobilisation through Effective Tax System Design and Improved Transparency and International Cooperation	5 de desembre de 2013	BAfD/OCDE	4 401 800	10,26%
Tunisian Energy Reform Plan	7 de juny de 2013	OFID	3 836 000	8,94%
Regional Integration through Trade and Transport Corridors (Tunisia Activities)	5 de desembre de 2013	BEI	3 800 000	8,85%
Broadband Internet and ICT for Education Acceleration Project	8 de desembre de 2015	BM	3 285 750	7,66%
Work Readiness Programme	21 de gener de 2016	ADfB	2 560 000	5,97%
Enhancing governance and economic growth in Tunisia: promoting transparency and integrity in public procurement	18 de maig de 2015	ADfB	2 528 900	5,89%
Operationalizing Public Private Partnerships	20 de febrer de 2013	ADfB/OCDE	2 300 000	5,36%
Regional Affordable Housing Project (Tunisia Activities)	31 de desembre de 2013	FMA/BM	2 110 460	4,92%
Set-up of Tunisia Investment Authority	20 de febrer de 2013	CFI/OCDE	1 900 000	4,43%
Implementing priority public actions to enhance competitiveness and improve public services in Tunisia through an innovative and efficient delivery mechanism	8 de desembre de 2015	BM	1 888 900	4,40%
Developing Leadership Capacity	1 d'abril de 2013	ADfB	1 600 000	3,73%
Logismed soft project (Tunisia Activities)	20 de febrer de 2013	BEI	1 565 000	3,65%
Development of SMEs Exports Through Virtual Market Places (Tunisia Activities)	Febrero 11, 2014	BM	1 000 000	2,33%
Optimising and Monitoring Employment in Infrastructure Investments	8 de desembre de 2015	BEI	609 500	1,42%
TOTAL: 42 916 310 de \$				

Taula 3.3: Portafolis d'Egipte

Nom del projecte	Data d'aprovació	AAI	Quantitat (dòlars dels EUA)	Percentatge
Energy/Social Safety Nets Sector Reforms Technical Assistance Project	15 de maig de 2013	BM	7 097 200	14,43%
Enhancing the Investment Climate in Egypt, through Equal Access and Simplified Environment for Investment and Fostered Investment Policy, Legal and Institutional Framework	18 de maig de 2015	OCDE/ BM	7 043 400	14,32%
Inclusive Regulations for Microfinance Project	11 de juny de 2014	BM	4 505 000	9,16%
Building Capacity and Institutional Strengthening of the Ministry of International Cooperation	8 de desembre de 2015	ADfB	4 455 000	9,06%
Regional Integration through Trade and Transport Corridors (Egypt Activities)	15 de maig de 2013	BEI	4 230 000	8,60%
Strengthening the Rule of Law: Enhancing Effective and Transparent Delivery of Justice and Rule-Making	11 de juny de 2014	ADfB/ OCDE	4 121 000	8,38%
Clearing & Settlement Depository System for Government Securities	11 de juny de 2014	BERD	3 851 900	7,83%
MSME Support Programme and the Social Fund for Development	20 de febrer de 2013	BERD	2 936 080	5,97%
Support to Parliament: Building Capacity and Mainstreaming Inclusive Growth and Decentralization in Egypt	11 de juny de 2014	ADfB	2 920 000	5,94%
Green Growth: Industrial Waste Management and SME Entrepreneurship Hub	15 de maig de 2013	ADfB	2 000 000	4,07%
Support to MSME in Organic Clusters	20 de febrer de 2013	ADfB	2 000 000	4,07%
Logismed soft project (Egypt Activities)	20 de febrer de 2013	BEI	1 565 403	3,18%
Leveraging Regulatory Reform to Advance Financial Inclusion (Egypt Activities)	18 de maig de 2015	FCI	950 000	1,93%
Promoting Financial Inclusion via Mobile Financial Services in the Southern and Eastern Mediterranean Countries (Egypt Activities)	5 de desembre de 2013	BEI	891 000	1,81%
Towards inclusive and open governments: Promoting women's participation in parliaments and policy-making (Egypt Activities)	18 de maig de 2015	OCDE	633 333	1,29%
TOTAL: 49 199 316 de \$				

